

թէստորոնին օթեակի մը մէջ կը գտնուէր մի քանի տիկիններու հետ և անոնց հետ կը խօսէր գեղարուեստի և գրական նութեան վրայ: Տիկիններէ մին յանկարծ երեսն ի վեր ըսաւ իրեն. «Դու, Պարբիլի, պէտք ես մեզի վէպ մը գրել»: — «Ե՛ս, վէպ մը»: — «Այո՛, և ինչո՞ւ չէ»: — «Իրեքէն գրած չեմ. և ոչ ալ մտածեմ եմ գրել»: — «Հիմա մտածէ՛»: — «Իսկ նիւթը»: — «Նիւթը... անհասկի, այսօր Սրբուհի Չէլիլիայի տօնն է. վէպ մը գրէ այս անուան վրայ»:

Յանուրդ օրը, Ճննովայի Movimento լրագրին առաջին էջին ստորոտը կը սկսէր հրատարակուիլ Սրբուհի Չէլիլիայի առաջին բաժինը:

Գրեթէ նոյնպիսի պարագայ մը որոշեց նաև Ճերուամոյ Ռովեդդայի գրական ասպարէզը: Հարուստ, առանց մտածութեանց, խելքը միտքը ուրախ օրեր վայելէ էր, երբ որ երեկոյ մը թէստորոնին մէջ յանկարծ սաստիկ կերպով քննադատեալ սկսաւ առաջին անգամ ներկայացուած կատարակերպութիւն մը: Հեղինակին բարեկամուհիներէն մին, մեծապէս տհաճած, ձայնը բարձրացուց. «Է՛հ, լուռ կեցիր: Քու բարեկամը ինչ որ ալ ըլլայ գէթ կատարակերպութիւն մը գրեմ է. բայց դու ուրիշ բան ընել չես զիտեր փողպատիդ հանգոյցը յօրինելէ զատ»: Այսպիսի դաս մ'առնելով, Ռովեդդայ մի և նոյն գիշերն իսկ կատակերգութիւն մ'ալ ինքը գրեց՝ չորս արարածով (Բոյնեմ քսիլըր) որ քիչ ատենէն ներկայացուեցաւ շատ յաջող ելքով: Սակայն ոչ ոք հաւատաց որ բուն իրեն գրածն ըլլայ, այնպէս որ ինքը ստիպուեցաւ երկրորդ կատակերգութիւն մ'ալ գրել որպէս զի ապացուցանէ թէ առաջինին հեղինակն ալ ինքն էր: Այսու թատրոններէն հեղինակ մ'աւելի վատարկեցաւ:

Նոյնպէս գրօսասէր և խաղի մասնունած մէկն էր իր երիտասարդութեան միջոց, նաև Գառոյ Լորենցինի, հեղինակը որդայոց համար գրուած այն սքանչելի գրքին՝ որ կը կոչուի Արկածք Բիկոցցիայի և որ

հրատարակուեցաւ Գոլլոտի կեղծ անունով: Մի քանի տարի առաջ Ժաք Լա Պրիւնայն պատմեց թէ ինչպէս սկիզբն ունեցաւ այս բաղդաւոր գիրքը: Երեկոյ մը Գառոյն Պարկեդէի մէջ բաղդը Գոլլոտին հակառակ էր, և կորսնցուց հազար ֆրանք՝ զոր չունէր: Մուշտակը հագուելու վրայ էր՝ տուն դառնալու համար, և քթին տակէն կը մոմաւոր, երբ Ֆիլիշէ Բաճճի տրպագրապետը, որ իր մեծ բարեկամն էր, կեցուց զինքը և հարցուց թէ ինչ կորսնցուցեր է: «Հազար ֆրանք, ըսաւ, և այն ալ չունիմ»: — «Կ'ուզե՞ս»: — «Գնա՛, գնա՛, կատակը մէկդի՛. ատենը չէ»: — «Գոլլոտի, նորէն կ'ըսեմ, կ'ուզե՞ս հազար ֆրանքը: Եթէ ուզես վաղն առաւօտ կու տամ»: — «Գիշեր բարի, պառկելու կ'երթամ»:

Երկրորդ առաւօտ Գոլլոտի Բաճճիին գնաց, առանց սակայն յուսալու որ ստակը պիտի կարենայ առնուլ, այնու հանդերձ գնաց: Տպագրապետը հանեց իր առջև հազարնոց արծեթուղթ մը և ընկալագիր մը: Գոլլոտի աչքերը չորս բացաւ. այնպէս կը կարծէր թէ կ'երազէ: Ընկալագիրի թուղթին վրայ պայման մը գրուած էր, որով յանձն կ'առնուր, տարուան մ'ընթացքին մէջ Բաճճիին յանձնելու տղայոց համար գրուած գիրք մը: Գոլլոտի գրեց զայն, և յիշաւի գլուխ գործոց մ'եղաւ: Եւ այնքան աւելի տարօրինակ կ'երևի այս, եթէ մտածենք որ Գոլլոտի իր գեղարուեստասէր բնաւորութեամբ ամենեւին տրամադրութիւն չունէր զաստիարակիչ գիրքեր յօրինելու:

Հ. Յ. ԱԻԳՈՐ

≡ ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ ≡

Ալֆոնս Պէրթիլլոն, ծանօթ է ընդհանուր աշխարհի, իր տեսուչ և վերակազմող Բարիզու ոստիկանապետութեան, այն համբաւաւոր Մարդալոգիական պաշտօնարանի դատաստանական վերանշտու-

թեանց համար, դրութիւն մը որ իր առնուով բոլոր քաղաքակիրթ աշխարհի ուստիկանութենէն ընդունուած է:

Նախ ֆրանսերէնի և գերմաներէնի ուսուցիչ կ'ըլլայ Անգղիա և Սկոտլանդ, ապա չորս տարի զինուորութեան մէջ կը ծառայէ և 79ին ոստիկանական պաշտօնէն թեան մէջ կը մտնէ անանուն նամակներու դասաւորութեան պաշտօնով, Այնպիսի եռանդով մը կը սկսի այս աշխատութիւնը, որ շարք մը անանուն նամակներու խորհրդաւոր հեղինակը կը գտնէ, և կը փութայ իր գլխաւորին իմացնել, որ վտանգաւոր տեսնելով անոր ձեռնարկը, ուրիշ պաշտօնի կը դնէ:

Հոս ալ հազարաւոր լուսանկարներ պէտք էր դասաւորել: Օր մ'ալ իր աշխատութիւնը դիւրացնելու համար կերպ մը միտքը կ'իյնայ. և իբր հիմ կ'առնէ աչքերու և մազերու գոյնը, գլխուն չափը, բարձրութիւնը և այլն: Այն օրը գանկաչափութիւնը ծնունդ առած էր. 1882ին ալ թոյլտուութիւն ստացաւ յանցաւորտներու և եղեռնագործներու գանկերը չափելու համար Սանթէի բանտերը այցելել՝ շարթում մը համար. շաբաթ մը որ գրեթէ մինչև կենացը վերջը տեւեց... և անկէ վերջ այս եղաւ իր միակ գործը: Ընտիր ազգագիր մ'էր, և «Ազգագրութիւն և վայրենի ժողովուրդներ» տիտղոսով հետաքրքրական հատոր մ'ալ հրատարակեց: Տրէյֆիւսի գործին մէջ լաւ մաս մ'ունեցաւ, երբ իր իսկ դրութեամբ կատարուած նախընթաց քննութեամբ մը, հետեցուց ու պաշտպանեց որ ամբաստանագիրը կեղծուած էր:

Ինքը ներմուծեց մատերու տպաւորութեան դրութիւնը, այսպէս՝ ամենամեծ ծառայութիւն մը մատուցանելով մանաւանդ վաւերական թուղթերու գոյութիւն չունենալու պարագային: Մատերու տիպը հիներէն կնիքի տեղ կը գործածուէր հասարակաց առեաններու մէջ — ինչպէս դեռ կ'ընեն վայրենի ցեղեր: Իսկ չինացի քանդակագործներ անձնական գործերու վրայ մատերնին կը դրուէին: Նա մտցուց նաև «խօսող պատկեր»ը. այսինքն անհատի մը

մանրամասն նկարագիրը, դիմագծին մարդակազմական նկարագրով, ամենաթանկագին գործ մը արդի ոստիկաններու:

Մեռաւ այս օրերս, 60 տարուան, չափազանց անարինութենէ:

*
**

Տղաք պէտք է հաւկիթ ուտեն.

Ոչ, կ'ըսէ բրոֆ. Լուսթ Deutsche Klinische Wochenschrift մէջ. կաթընկեր և երկու տարեկանէն վար մանուկներու համար ֆլասակար է, աղեաց նեղութիւն և նման հիւանդութիւններու պատճառելուն համար: Իսկ եթէ մէկը ուզէ անպատճառ կերցնել՝ միայն դեղնուցը պէտք է տալ՝ որ ճերմկուցէն նուազ ֆլասակար է: Հաւկիթին սպիտը (albumine) չափահասներուն ֆլաս չի տար, վասն զի ասոնց մարսողութեան գործարանները զօրաւոր ըլլալով, չեն թողլոր որ չիւրացուելիք նիւթեր ներս թափանցեն: Մանուկներու մէջ աղիքը դեռ անկարող է այսպիսի պաշտօնի մը համար, և աս պատճառով է որ կաթընկերներու արեան մէջ, — որ աղեաց հիւանդութեամբ կը տառապին, հաւկիթի սպիտ կը գտնուի:

Լուսթի երկար ուսումնասիրութեանց արդիւնքը օգտակար է մայրերու, եթէ չեն ուզեր իրենց հիւանդ մանուկներու հետ իրենց ալ տառապիլ:

*
**

Դարձեալ հաւկիթի վրայ: Journal of the American Medical Association մէջ ուսուցչուհի Բէննինկթըն, հետեւեալ մանրէաբանական ուսումնասիրութիւնը կատարած է հաւկիթի վրայ: Նոր ածուած հաւկիթին մէջ նա մանրէներ գտաւ թէ՛ դեղնուցին և թէ՛ ճերմկուցին մէջ. 100ին 12ը միայն գերծ էին ասկէ, իսկ ասոր վրայ բաւական ազդեցութիւն ունի տարւոյն հղանակը և հաւուն սնունդը: Հարկը հաւկիթին մէջ 36 տեսակ միջորդականիմ գտած է ուսուցչուհին:

Բրոֆ. Քոսսսովիչ, Վեննայէն, համարեցաւ որ մանրէները վերջը կրնան թափանցած ըլլալ, փորձեր ընելու ժամանակ, և նոր փորձերով հաստատեց իր կարծիքը. մանաւանդ թէ ապացուցուց որ հին հաւկիթներու մէջ միջրոպները աւելի դիւրաւ կը թափանցեն քան թարմերուն, պատճառը կեղեկին ծակոտէն ըլլալն է. ոչ միայն մանրէներ ալ միջրոպ տեսակներ ալ մինչև անգամ ծակոտիկներէն կրնան անցնիլ:

Ուստի հաւկիթ պահելու լաւագոյն միջոցը սառուցարաններու մէջ դնելն է, վասն զի եթէ ստոյգ է որ նոր ածուածները առանց միջրոպի են, ուրեմն պահել ու զոյգ պէտք է ջանայ որ մանրէներէ զերծ տեղ մը դնէ:

*
**

Մարգոնի անթիւ հեռագրին գիւտէն վերջը, ինքզինքը ոչ միայն զայն կատարելագործելու տուաւ, այլ անթիւ հեռախօսն ալ կատարելագործեց ու անդին ալ անցաւ: Վերջերս ձառագայրագրով 9 քիլոմէր հեռուէն ելեկտրական կանթեղ մը բռնկցուց: Նախ նշանագրեր, ապա ձայն, հիմայ ջերմութիւն, կրակ և լոյս!...

Դեռ ի՞նչ բաներու ալ պիտի չի հասնինք, բնութեան գաղտնի ուժերու օժանդակութեամբ, մանաւանդ այն զօրութեամբ որ շատ քիչերուն տրուած է և զոր կը կոչենք — մարդկային հանճար!...

Մարտի 3ին Հոովմայ Auguste ա. մենաշեղ դահլճին մէջ, ի ներկայութեան իտալիոյ վեհապետներու, նախարարաց և ամենաբարձր ազնուականութեան և գիտնական բարձրներու, ճառախօսութիւն մ'ըրաւ իր գիւտին այս վերջին տասը տարուան ընթացքին մէջ կատարած զարգացման վրայ, զարգացում մը որ անկարելի էր երեակայեւ գիւտին յաջորդ օրը: Ունկնդրաց խանդավառութիւնը անսահման եղաւ երբ ճառախօսութեան պահուն դահլճին մէջ, ուր առ ի փորձ անթիւ հեռագրի կայան մը հաստատուած էր,

յանկարծ լսուեցաւ օդոյ մէջ շշուկ մը, օդոյ հոսանաց սոսափիւն մը, և հետզհետէ ընդունուեցան և կարագրուեցան երեք հեռագիրներ. մին Poldhus, որ Հոովմայ 1500 քիլոմէր հեռու է, այսպէս. Un saluto a Roma «ողոյն մը՝ Հոովմայ». երկրորդը Դրիւրիէն, Librato sulle ali del genio italico, alla gran madre Roma il saluto della figlia redenta «սաւառնելով իտալական հանճարի թևոց վրայ հասնի առ մեծ մայրն Հոովմ իւր նոր փրկուած դստեր ողոյնը». և երրորդը Coltanqյէն որուն անթիւ հեռագրի կայանին վրայ դեռ նոր խօսք էր Մարգոնի, և էր այսպէս. La radiotelegrafia ultrapotente italiana unisce il suo al plauso che, auspici gli augusti Sovrani, Roma tributa a Guglielmo Marconi. «իտալական գերագոր ճառագայթագիրը կը խառնէ իր ծափահարութիւնքն անոնց, զորս Հովանաւորութեամբ օգոստափառ վեհապետներու, Հոովմ կը մատուցանէ առ Կուլիէմոյ Մարգոնի»:

Հ. Վ. Խ.

ԲԱՐԻ ՀԱՅՐԸ

Մեր ընթերցողներուն մէջ թերեւ քիչեր կան որ գէթ անուամբ ճանչնան այն շնորհագեղ թերթիկները որ «Paillettes d'or» կը կոչուին. հովէն բերուած անփառունակ ծաղիկներ են անոնք որ 1860էն ի վեր համափիւռ ծաւալած են ցրիստոնեայ աշխարհին մէջ սիրալիւր ու վստահացուցիչ բարեպաշտութիւն մը: Իրենց հեղինակը, Սիլվէն քահանայն, որ այս օրերուս 88 տարուան մեռաւ յԱփիսիոն, արժանի է կենսագրական ու ոգրակցութեան քանի մը տողերու:

Երան էր 1826 մայիս 26ին Լա Պուլի մէջ որ Վիլիէրի թեմին տակ կ'իյնայ: Իր կեանքին նկարագիրը որոշ կերպով կը ցայտի քանի մը մանր դիպուածներու մէջ: